

MAGDA STAVINSCHI – NICOLAE COCULESCU O VIAȚĂ PRINTRE STELE

Clementina TIMUȘ¹

clementina.timus@gmail.com

ABSTRACT: The paper reveals the recently book *Nicolae Coculescu – O viață printre stele / Nicolae Coculescu – A life among stars*, edited at Eikon Printing House in 2016. Professor Magda Stavinschi continues the important work of restitution the memory of famous Romanian scientist, almost forgotten for many years. Nicolae Coculescu is the founder of the Astronomical and Meteorological Observatory from Bucharest, in 1908, dean of Faculty of Science, Bucharest University, and shortly its rector in 1932, a passionate scientist in astronomy, university professor and highly interested in fine arts, history and literature.

The author is laboriously investigating the documents found in the National Library of Romania, offering details about Macedonia origin of the family, the high education started in Craiova, his birth place, Faculty of Science in Bucharest and, finally, the activity developed at Sorbonne University to defend the doctorate title in the field of celestial mechanics, the participation of the young scientist to the French team coordinated by professor Henri Deslandres to investigate the solar eclipse in Senegal, 1893.

Professor for a long time, director of the Observatory, Nicolae Coculescu was famous for his strong character, dignity, honesty, fine intellectual and dedicated father. The love for his son Pius Servien philosopher, scientist, aesthetician is a model of special spiritual relationship.

KEYWORDS: Astronomer Nicolae Coculescu, Solar eclipse, university professor, founder of the Astronomical Observatory in Bucharest, The Romanian National Committee for Astronomy, Legion of Honour, Pius Servien aesthetician

La data de 12 august 2016 s-au împlinit 150 de ani de la nașterea profesorului, astronomului și omului de cultură Nicolae Coculescu.

¹ Cercetător Științific Principal Grad II, Institutul Național de Fizica Laserilor, Plasmei și Radiațiilor, Departamentul Laseri, Str. Atomiștilor, nr. 409, C.P. MG-36, 077125 Măgurele

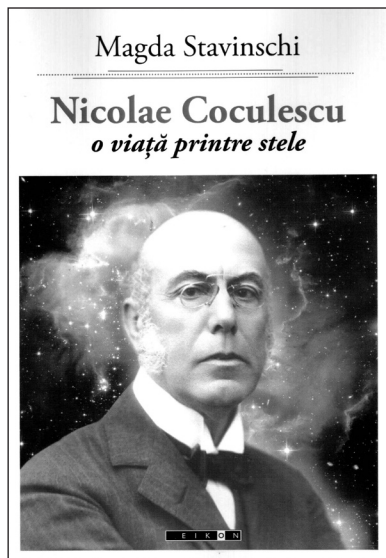

Foto: Coperta cărții: Magda Stavinschi –*Nicolae Coculescu – o viață printre stele*, Editura. Eikon, Cluj-Napoca, 2016, 379 pp. + 36 documente și fotografii, ISBN 978-606-711-501-7

Inițierea acestei aniversări o datorăm doamnei prof. Magda Stavinschi, 15 ani director al Institutului Astronomic al Academiei Române și membru activ a numeroase asociații și uniuni profesionale care, în ultimii ani, a oferit cititorului numeroase lucrări în domeniu, dar și monografiile închinatelor unor profesori și savanți români astronomi: *Constantin Pârvulescu – erou și cercetător al cerului*, *Nicolae Donici – enigme descifrate* și cea mai recentă *Nicolae Coculescu – o viață printre stele*, un minuțios documentat volum apărut la editura Eikon.

Profesorului astronom Nicolae Coculescu, fondator al Observatorului Astronomic din București i s-au rezervat în 2016 o serie de elogioase manifestări pe măsura contribuțiilor științifice, dar și culturale, generos ilustrate în acest site, <http://www.astro.ro/Coculescu-150.html>, prin susținuta grijă a doamnei Magda Stavinschi. Și

dacă șirul evenimentelor a început prin acțiunile susținute la Universitatea din Craiova, orașul de naștere al viitorului savant, ele au continuat cu multe altele, încheiate la 3 decembrie cu lansarea volumului monografic la Paris, orașul studiilor și susținerii doctoratului.

Duminică 30 octombrie, sub un soare generos colorând podoabele copacilor în peisaj de toamnă, a fost oficiat, la cimitirul Belu catolic, requiemul prilejuit de această celebrare. Mormântul astronomului a fost refăcut prin grija arhidiecezei catolice din București. Însuși P.S. Ioan Robu, însoțit de Prof. Wilhelm Dancă, membru corespondent al Academiei Române, și de un grup coral, a oficiat serviciul religios.

Luni 31 octombrie, Biblioteca Națională a României, Sala Mircea Eliade, a găzduit simpozionul „Nicolae Coculescu – 150 de ani de la naștere”, a fost vernisată Expoziția omagială deschisă publicului timp de o lună, și a avut loc lansarea volumului „Nicolae Coculescu – o viață printre stele”.

Simpozionul a fost moderat de Dr. Octavian Gordon, director general al Bibliotecii Naționale a României, în prezența unui numeros public, prezentă fiind și una dintre nepoatele profesorului Coculescu, fiica lui Pius Servien, precum și alți distinși invitați. Au prezentat scurte și la obiect alocuțiuni o serie de personalități științifice, care au ținut să aducă omagiu ilustrului profesor și savant: prof. Radu Constantinescu, prorector al Universității din Craiova, orașul de baștină și al studiilor primare și liceale, prof. dr. ing. Adrian Badea, președintele Academiei Oamenilor de Știință din România, al cărei membru fondator a fost Nicolae Coculescu, pr. Prof. Wilhelm Dancă, decan al Facultății de Teologie Romano-Catolică, dr. Emanuel Petac, președintele Societății Numismatice Române, pasiunea pentru acest domeniu alăturându-se altor preocupări ale savantului, Christophe Gigaudaut, consilier de cooperare și acțiune culturală, directorul Institutului Cultural Francez, conf. dr. Bogdan Alexe, prodecan al Facultății de Matematică și Informatică, Universitatea din București, dr. Alin Nedelcu, directorul Institutului Astronomic al Academiei Române.

După ce invitații diferitelor instituții au subliniat aspecte ale activității celui omagiat și contactele cu diversele domenii de interes pentru Nicolae Coculescu moderatorul a invitat pe dna. prof. Magda Stavinschi care a prezentat o documentată trecere în revistă, cu numeroase imagini și evenimente din timpul vieții și activității profesorului, cu contribuțiile sale la dezvoltarea domeniului astronomiei, a fondării observatorului și dotării acestuia, a activității didactice, dar și a interesului susținut de a ridica standardul domeniului la nivelul țărilor cu care România era parteneră în asociații profesionale.

Profesorul Nikolaos Siokis de la Univestitatea Aristotel din Salonic, specializat în studiul populației a venit special de pe meleagurile de origine ale familiei profesorului aducând prețioase și inedite informații despre comunitatea de aromâni din Vlaho-Clisura cu imagini din viața familiei Cocu, precum și a spațiului rural cu arhitectura și aspecte ornamentale specifice.

Nepoata profesorului omagiat, doamna Elisabeth Lambert-Servien a adus în prezentarea domniei sale informații despre fiul lui Nicolae Coculescu, cel care, semnând cu pseudonimul Pius Servien, și-a transformat numele în renume. Bogata corespondență între tată și fiu dovedește grija neobosită ca fiul să fie un excelent student și apoi un cercetător de renume în domeniul filosofiei științei, promotor al esteticii matematice,

rafinat filolog și muzician. Pentru contribuțiile sale la literatura franceză (!) Pius Servien a fost decorat cavalier al Legiunii de Onoare (10 februarie 1939). Îmi este plăcut să menționez osârdia cu care autoarea a studiat și tradus acest corp de corespondență inedit, aducând prețioase informații asupra vieții universitare, relațiilor internaționale culturale sau contactelor științifice.

Mă voi opri asupra elaboratului volum *Nicolae Coculescu – o viață printre stele*, sistematică prezentare a formării celui ce va deveni profesorul Nicolae Coculescu, născut la Craiova cu o ascendență aromână, origine de care totdeauna se va simți mândru, urmând cele mai bune școli ale vremii, întâi la Craiova, apoi Facultatea de Științe din București. Titlul monografiei sintetizat în apozitia „o viață printre stele” acoperă atât spațiul concret al universului astral cât și sugestia extensiei preocupărilor profesorului spre alte domenii ale culturii din sfera umanistă, activitatea didactică de educare și coordonare fiind una dintre multe altele.

Chiar de la primele pagini lectura te acaparează, trezind nu doar interesul de a intra într-un spațiu fabulos, inedit, ci și în unul istoric de ample evenimente istorice, științifice, literare, culturale, totul narat într-un stil cuceritor, antrenant. Nu voi dezvălui importante contribuții pe care tânărul doctor în mecanica cerească, titlu dobândit la Univeristatea Sorbona din Paris în 1895 cu teza *Sur les expressions approchées des termes d'ordres élevé dans le développement de la fonction perturbatrice*, după precedentele teze același domeniu, susținute de Spiru Haret (1878) și Constantin Gogu (1882), revenit ca să ocupe catedra de astronomie la Universitatea București după ce participase la spectaculoasa eclipsă de soare din Senegal din 4/16 aprilie 1893, alături de echipă franceză, condusă de profesorul H. Deslandres.

Cartea este structurată pe capitole ilustrând etapele importante ale profesiei și activităților civice, autoarea oferind un bogat volum informativ, susținut de referințe bibliografice, note de subsol pentru personalitățile menționate, făcând dovada nu doar a unei riguroase căutări în diversele arhive, unele inedite, dar și o admirabilă generozitate de a le împărtăși cititorului. Se poate fără îndoială spune că avem de a face cu o narațiune sub statutul *non multa, sed multum*.

Lectura te cucerește dar te invită și la meditație, nu poți să faci abstracție de nivelul deosebit de înalt al instrucției la nivelul începutului de secol XX, de numeroasele distinse personalități, în frunte cu

Ministrul Instrucțiunii Publice, profesorul Spiru Haret, profesorul și rectorul Nicolae Iorga, inginerul academician Ermil Pangratti, președinte al Academiei Române, alte nume de profesori interesați în studiul astronomiei și al mecanicii cerești.

Cu mare atenție am urmărit rigurosul referat întocmit de Spiru Haret asupra unei lucrări a profesorului Nicolae Coculescu, dovedind cum cel ce-i urma, ca fiind printre primii titrați români ai Sorbonei în domeniul mecanicii cerești, expertiza profesională, rigoarea cu care erau întocmite tezele de doctorat, efortul studenților români de a-și reprezenta țara cât mai onorabil, eforturile de a reveni în țară după perfecționarea educației în străinătate, onorabilitatea titlului de profesor în acele vremi și mai ales efortul acestor personalități de a-și aduce prinosul la devenirea României alături de țările în care s-au format. Lucrările elaborate pentru studenți: *Teoria refracției astronomice*, *Lețiuni elementare de mecanică cerească*, *Tratat elementar de astronomie*, *Curs de astronomie teoretică* sunt lucrări de referință în literatura de specialitate din țara noastră.

Nicolae Coculescu s-a preocupat de adoptarea calendarului gregorian, pentru a facilita circulația trenurilor și a ne alinia la calendarul adoptat în aproape toate țările din Europa, promovând *Proiectul de lege pentru introducerea calendarului apusean drept calendar al statului în viața civilă*.

Desigur că se regălesc chiar și în rândul distinșilor profesori și situații de care nu suntem străini de orgolii, de conflicte de interese, pentru că nu totdeauna excelența profesională o include și pe cea de caracter.

Distinsul profesor universitar Nicolae Coculescu este fondatorul Observatorului Astronomic din dealul Filaret cu dotarea cu cel mai modern instrumentar, realizat de renumite firme de specialitate, așa cum erau dotate și alte observatoare europene, în particular clădirea Observatorului de la București fiind construită după modelul celui din Bruxelles (Uccle). Am remarcat spiritul gospodăresc, organizarea parcului, dotarea cu arbori selectați, donați de grădinile și ocoalele silvice.

Nicolae Coculescu a avut mândria de a aparține unei familii aromâne din Vlaho-Clisura, a fost permanent preocupat ca prin tot ceea ce întreprinde să împlinească cu înalt profesionalism și responsabilitate, în semn de omagiu adus țării sale. Același spirit l-a cultivat și studenților săi, dar și fiului său, devenit o altă personalitate multiculturală, prea puțin cunoscută, Pius Servien, distins estetician, filolog și matematician, patriot, dar aparținând prin operă Franței, în pofida unei nestrămutate obstinații a lui

Nicolae Coculescu, de a dedica ambii, tată și fiu, rezultatul cercetărilor lor renumelui României între țările europene.

Din susținuta corespondență dintre profesor și eminentul său fiu Pius Servien, estetician al limbajului științific, literat și artist dotat, se desprind prețioase informații asupra societății românești la început de secol XX, responsabilitatea administrării averilor, modul în care profesorul era interesat de cultivarea moșiei de la Constantinești de lângă Craiova, construirea unui conac, relațiile cu comunitatea rurală, respectul de care s-a bucurat ca moșier, dificultățile și umilințele îndurate în ultima perioadă a vieții, din pricina restricțiilor și confiscării proprietăților impuse de regimul comunist, marea suferință de a nu-și fi revăzut fiul mult iubit, înainte de plecarea spre împărăția stelelor.

Familia Cocu era, asemeni tuturor aromânilor, de rit ortodox și toată viața profesorul a ținut să respecte orânduiala creștină, doar la maturitate, în 1925, deja spre vârsta senectuții, dată fiind și activitatea sa susținută de acceptare a calendarului occidental, dar și contactul cu monseniorul Vladimir Ghica, va decide să-și depună abjura (legământul de convertire) în mâinile ilustrului preot și distins filosof.

Insist asupra rigorii cu care autoarea oferă prin note de subsol, precum și un foarte bogat volum de referințe cu informații generoase, făcând dovada calităților de autentic cercetător științific, urmând modelul înaintașilor în știința astronomiei în care s-a specializat.

Fără îndoială cartea se poate constitui într-un excelent ghid de valoare informațională pentru orice intelectual sau interesat de spațiul celest din punct de vedere științific. Consider că asemenea contribuții sunt cea mai convingătoare dovadă a valorii științifice a autorilor, a patriotismului, nu declarat ci demonstrat cu cele mai autentice mijloace ale cercetării științifice.

Toate manifestările închinat profesorului Nicolae Coculescu, precum și cartea dnei Magda Stavinschi sunt un act de restituire a unei personalități remarcabile a școlii românești și nu putem decât aduce mulțumiri distinsei și mult activei doamne care, în calitate de director al Institutului Astronomic al Academiei Române, în prezent cercetător onorific la acest Institut, a continuat să aducă modele din domeniul astronomiei generațiilor actuale, cu atât mai mult cu cât spațiul cosmic este încă un câmp deschis pentru investigare și nu în ultimul rând de interes pentru tinerii liceeni, deja remarcați în olimpiadele internaționale și cercuri științifice.